

Utbildningsutvärdering med extern bedömning
vid Göteborgs universitet

**BEDÖMARUTLÅTANDE FÖR HUVUDOMRÅDET
RELIGIONSVETENSKAP OCH TEOLOGI OCH TEOLOGISKT
PROGRAM VID HUMANISTISKA FAKULTETEN**

17.05.2021

Bakgrund

Bedömargruppen (se nedan) har haft i uppdrag att utifrån universitetets kriterier för utbildningsutvärdering enligt [*Policy för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling vid Göteborgs universitet*](#) (2016) och med stöd i *Vägledning för utbildningsutvärdering på grundnivå och avancerad nivå med extern bedömning 2017–2023*, utvärdera huvudområdet religionsvetenskap och teologi och teologiskt program vid humanistiska fakulteten.

Inför utvärderingen och platsbesöket lämnade fakulteten och institutionen ett antal dokument till bedömargruppen (bilaga 1). Den 2.12.2020 genomfördes ett förberedande möte där universitetet, institutionen, programmet och området presenterades, uppdraget och centrala kriterier redogjordes för, samt tidtabellen för utvärderingen preciserades. Platsbesöket genomfördes den 19.3.2021 (program för platsbesök, se bilaga 2). Besöket skedde undantagsvis via zoom då situationen med pandemi inte tillät att bedömargruppen gjorde ett regelrätt platsbesök vid Göteborgs universitet. Både före och efter platsbesöket har bedömargruppen via ett flertal möten med utgångspunkt i underlag och platsbesöksintervjuer gemensamt utarbetat sitt bedömarutlåtande. Bedömargruppen fick också initial respons på en första version av utlåtandet vilket ledde till att möjliga missuppfattningar kunde undvikas och vissa saker kunde preciseras och förtydligas ytterligare.

Följande personer har ingått i bedömargruppen:

Peter Nynäs (ordf)

docent i religionsvetenskap, dekan vid Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi, Åbo Akademi

Johanna Gustafsson Lundberg

docent i teologisk etik, bitr. prefekt, Lunds universitet

Felicia Åstrand

studerande vid Lunds universitet, studentrepresentant (utsedd av Göta Studentkår).

Utbildningens främsta styrkor och svagheter samt bedömargruppens reflektioner och rekommendationer

Vi tackar för det hedrande förtroendet för vår gemensamma kompetens som uppdraget inneburit och vad vi genom detta fått ta del av och lära oss.

Nedan sammanfattar vi vår utvärdering av huvudområdet religionsvetenskap och teologi och teologiskt program vid humanistiska fakulteten. Upplägget följer för tydlighetens skull de kriterier som angetts för utvärderingen:

- att de faktiska studieresultaten motsvarar lärandemål och examensmål
- att undervisningen sätter studenternas lärande i centrum
- att undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund samt beprövad erfarenhet
- att antalet lärare står i proportion till utbildningens omfattning och innehåll samt att de har aktuell och adekvat ämnesmässig, högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens
- att utbildningen är relevant för studenternas och samhällets behov
- att studenterna har inflytande i planering samt genomförande och uppföljning av utbildningen
- att en för alla studenter tillgänglig och ändamålsenlig studie- och lärmiljö föreligger
- att kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs

Den dokumentation vi delgavs för utvärdering var värdefull. Lika värdefullt var platsbesöket (som genomfördes via Zoom) och de intervjuer som då gjordes. Bedömargruppen begärde slutligen viss kompletterande dokumentation i form av ytterligare uppsatser samt en sammanställning av personalens utbildningsmässiga kvalifikationer. Bedömargruppen har ansett att vi därmed har haft tillräcklig och fullödlig information för vår utvärdering. Vi ser inga orsaker till eller upplever någon som helst form av jäv i relation till vårt uppdrag.

Vår utvärdering nedan omfattar vissa kritiska frågor och rekommendationer under respektive utvärderingskriterium, och de mest centrala kommentarerna sammanfattas avslutningsvis.

Aspekt 1: Motsvarar de faktiska studieresultaten motsvarar lärandemål och examensmål?

Ifråga om huvudområdet religionsvetenskap och teologi och teologiskt program som helhet kan konstateras att de studieresultat som bedömargruppen tagit del av motsvarar målen. Dock kan genomströmningssiffrorna diskuteras, (vilket inte är en unik fråga för GU). I något fall (grundkursen online) har endast en tredjedel av studentgruppen genomfört kursen. Frågan om upplägg för kursinnehållet kan möjligen diskuteras mot bakgrund av genomströmningssproblematiken även om kurser on-line generellt har mycket lägre genomströmning. I samband med intervjuerna framkom därtill att en möjlig otydlighet i kommunikationen mellan lärare och studerande kan bidra till att försvåra att lärandemål uppnås, viss otydlighet riskerar därmed att leda studenterna fel i lärandeprocessen och examination.

Aspekt 2: Sätter undervisningen studenternas lärande i centrum

Bedömargruppen uppmärksammar, utifrån samtal med studerande, att utbildningen överlag håller en hög kvalitet och på flera sätt placerar studenternas lärande i centrum. Det har dock framkommit att utbildningen har blivit lidande av de omställningar som pandemin har påtvingat universiteten, där en bristande utformning av den digitala distansundervisningen upplevs som den största orsaken. Interaktionen mellan lärare och studerande har ersatts med digitala forum där studenterna uppmanas att reflektera och diskutera sinsemellan, samt förinspelade föreläsningar. Bedömargruppen är medveten om att omställningen har varit kostsam, påtvungen och tillfällig, men betonar att lösningen aldrig får vara mindre lärarledd tid, mindre samtalstid eller mindre respons. Här uppmanas institutionen att hitta kollegiala strategier för att säkerställa hela lärarkårens förmåga och möjlighet att placera studenternas lärande förblir i centrum.

Regelbundna zoom-träffar hålls för att erbjuda studenterna möjlighet att uppmärksamma frågor, problem och förslag som de kan ha ifråga om undervisning och / eller utbildning. Under dessa zoom-träffar arbetar även programchef och studievägledare med att bjuda in före detta studenter som får berätta om sina egna studiegångar, för att inspirera nuvarande studenter till att fördjupa och bredda sin utbildning utifrån sina egna intressen och hjärtefrågor. Detta initiativ applåderar bedömargruppen, eftersom det erbjuder studenterna en breddad förståelse av vad studiet av religionsvetenskap och / eller teologi kan innebära. Dessutom säkrar det att utbildningen förblir relevant i sin samtid.

Aspekt 3: Vilar undervisningens innehåll och form på vetenskaplig grund samt beprövad erfarenhet

Bedömargruppen menar att de undervisningsupplägg som redovisats tillsammans med kursplaner och i majoriteten av fallen även kursvärderingar ser tillfredställande ut. Den bredd som krävs i ämnena har därtill hanterats på ett meningsfullt sätt så att kvalitet som helhet säkerställs. Kurslitteratur är överlag adekvat och aktuell och bidrar till en vetenskaplig grund i utbildningen. Vad gäller olika aspekter av forskningsmetodik väcks däremot vissa frågor om vilka aspekter av metod man betonar, hur man hanterar progressionen kring denna och hur den är integrerad i utbildningen. Bedömargruppen noterar även att det blivit vanligare att studenter skriver sina masteruppsatser på engelska. Detta är å ena sidan positivt och en styrka i utbildningen, men å andra sidan erbjuds möjligen otillräckligt stöd för att utveckla akademisk engelska. Det är viktigt att ta internationaliseringsfrågor på allvar, dock kan kravet på engelska om det blir alltför instrumentellt leda till sämre kvalitet på uppsatser då språket blir otydligt och inte genomarbetat. Här rekommenderar bedömargruppen större förtydliganden vad och varför engelska förespråkas samt om detta får konsekvenser för bedömningen av uppsatserna. Det är även viktigt att lärare och handledare tydligt informerar om det stöd som studenter kan få vid universitetet.

De frågetecken som uppkommit rör den omställning under pandemin till digital undervisning och upplevelsen hos studenter av bristande respons på inlämningsuppgifter (se ovan och nedan). Här uppfattar bedömargruppen att ett problem är bristande resurser i form av tilldelningen i

timmar per kurs, där tiden inte verkar räcka till varken för kontinuerlig feedback och i en del fall inte heller till några möten i realtid. Istället har man använt inspelade föreläsningar och skriftliga inlämningsuppgifter. Även om pandemin är ett övergående problem menar bedömargruppen att pedagogiken i distanskurser mot bakgrund av detta bör ses över. Aktiv feedback är avgörande för en formativ bedömning.

Aspekt 4: Står antalet lärare i proportion till utbildningens omfattning och innehåll inklusive deras ämnesmässig, högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens

Både teologi och religionsvetenskap är utbildnings- och forskningsområden som inbegriper och kräver en kritisk bredd för att karaktäriseras av kvalitet. Bedömargruppen bad därför om en tilläggsredovisning över lärarkårens utbildning. Den bekräftade att lärarkåren samfällt uppvisar en hög och kvalificerad ämnesmässig nivå i sina respektive ämnen. Tillsammans taget finns därtill en relevant variation i kompetenser och specialiseringar, vilka ofta är synliga som en bredd även inom enskilda ämnen. Kompetensen i lärarkåren som helhet ter sig som en tillräckligt god grund för att utbildningens omfattning och innehåll garanteras även i framtiden. Det här kompletteras av god och adekvat utbildning och kompetens vad gäller högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens. Däremot väcks vissa frågetecken vad gäller lärarresursernas tillräcklighet och speciellt med beaktande av ämnenas bredd och lärarnas omfattande kursansvar, vilket även framkom under intervjuerna. Det finns risker för att arbetsbelastning är för hög, en fråga som därtill har accentuerats i och med omställningen till digital undervisningsmiljö under pandemin. Som kontrast är det däremot positivt att kunna notera att det på denna punkt dels har skett en positiv utveckling i form av ökade resurser, dels finns visst utrymme för personalens kompetensutveckling. Bedömargruppen betonar vikten av att belastningen och den reella möjligheten till kompetensutveckling följs upp kontinuerligt i och med att den är central för utbildningens kvalitet.

Aspekt 5: Är utbildningen relevant för studenternas och samhällets behov?

Liksom andra lärosäten har institutionen kämpat med studentrekrytering och frågan om utbildningarnas relevans är central. Det finns här en viktig och tydlig koppling till prästutbildning och lärarprogrammet. Sammansättningen av studenter på exempelvis grundkursen visar att hälften är inriktade mot kyrkan, medan det i övrigt är svårt att bedöma. På den avancerade nivån är det en ganska stor grupp som inte tänker sig arbete inom kyrkan. Utöver kopplingar till prästutbildning och lärarprogrammet försöker man bidra med att göra religion och teologi intressant för andra samhällsinriktade utbildningar. Ett problem är att andra yrkesgrupper gärna tar kortare kurser och de kompetenser som religion- och teologiämnena bidrar med är mer långsiktiga. En annan utmaning är förstås det faktum att för den som varken vill bli lärare eller präst är det svårt att riktigt se relevansen av den här typen av studier. Här handlar det främst om sådana kompetenser som ger en allmän kritisk och bildningsmässig beredskap, och man utrustar studenten att så att säga kunna ställa de kritiska frågorna.

Bedömargruppen väcker på den här punkten frågan om man vid utbildningen kunde arbeta mera målinriktat och i form av ett gemensamt projekt med dessa frågor för att förstärka relevansen och hitta nyskapande sätt genom vilket detta arbete kunde ske. Kunde element inom utbildningen bättre konkretisera den allmänna kompetens och beredskap som genereras inom utbildningen inklusive forskningsmetodik? Kunde det här knytas an till ett närmare och mer integrerat samarbete med olika samarbetsnätverk med externa aktörer och förstärka de direkta kontaktytorna till omvärlden inom moment i utbildningen? I programråden finns externa aktörer, och utbildningen har återkommande kontakter med yrkesverksamma lärare och präster, men också representanter från andra yrkesgrupper. Vi tänker att utbildningens relevans för studenterna och samhället skulle kunna förtydligas genom en sådan integrerad samverkanssatsning.

Aspekt 6: Har studenterna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen?

Bedömargruppen oroas över studenternas upplevelse av att det finns en avsaknad på inflytande i planerandet, genomförandet och uppföljningen av utbildningen. Det främsta redskapet betraktas vara kursvärderingarna som ofta, men långt ifrån alltid, skickas ut vid kursens avslutande. Lärarna vädjar ofta till att studenterna informerar om både positiva och negativa aspekter av kursens genomförande. Studenterna får dock ingen respons eller återkoppling på huruvida deras åsikter och förslag faktiskt påverkar utbildningen. Även om lysande undantag finns, är de få. Bedömargruppen frågar sig hur institutionen kan förvänta sig att studenterna ventilerar sina problem i tidigt skede, om deras erfarenheter upplevs vara oväsentliga på grund av bristande uppföljning och återkoppling? Bedömargruppen tror att institutionen kan vinna på att arbeta fram en för alla kurser giltig och samlad strategi när det gäller att skicka ut, behandla och återföra respons till studenterna utifrån kursvärderingarna.

I programråden har studeranderepresentanten stor möjlighet att påverka utbildningen, men det är dessvärre avgörande att representanten har mycket tid, stor vilja och ett brinnande engagemang till att lyfta studenternas åsikter. Det kräver nämligen ett omfattande engagemang att nå ut till *alla* studenter (både till de som studerar vid program och fristående kurser, eftersom motsvarande mötespunkt saknas för dem som studerar enstaka kurser) för att samla in deras åsikter och förslag. Det kan därför vara svårt att balansera detta engagemang med heltidsstudier och privatliv, vilket resulterar i att saker faller mellan stolarna eller att studeranderepresentanter inte orkar bära hela ansvaret för samtliga studenter på egen hand. Här kunde institutionen tillsammans med studenterna fundera på om det finns fler forum för möten och uppföljning än programråden.

Aspekt 7: Föreligger en för alla studenter tillgänglig och ändamålsenlig studie- och lärmiljö föreligger

Under de första dagarna matas studenterna med mycket och väsentlig information som skapar goda förutsättningar för en god studie- och lärmiljö vid institutionen, där studievägledaren är den första porten för att få en inblick i studentkulturen och atmosfären som präglar campus.

Under dessa dagar uppmuntras studerande att ta kontakt med studievägledaren om de är i behov av pedagogiskt stöd, och de uppmärksammas även på sina rättigheter och riktlinjerna för studentärenden. I början av sina studier får studenterna även träffa bibliotekspersonal och göra studiebesök på universitetsbiblioteket för att få en genomgång av de resurser som tillhandahålls. Detta upplevs som en positiv tillgång bland studenterna. Också under pandemin har institutionens bibliotek funnit flexibla sätt att fortsättningsvis vara tillgängliga för studenterna när det gäller att kopiera eller scanna in material. I övrigt hänvisas studenterna till universitetsbiblioteket.

Bedömargruppen uppmärksammades även på hur studie- och lärmiljön är god för de allra flesta, men för folk med syn- och hörselskador eller nedsättningar framstod situationen som annorlunda. För studerandena var det oklart om blindskrift och teckenstöd i föreläsningar, material och kurslitteratur finns att tillgå för de som har denna typ av behov. De var inte medvetna om att studenter som har denna typ av behov kan vända sig till GU:s ”Samordnare för pedagogiskt stöd” som gör bedömningar av vilket stöd som bör och kan erbjudas. Institutionens studievägledare är också behjälpliga i dessa frågor. Även om frågan självfallet inte berör alla studerande tycks den vara viktig i och med att studenterna ger tillgänglighet ett stort värde. Bedömargruppen tänker därför att det möjligen finns ett behov av lärare och andra som arbetar med studerande att uppmärksamma hur man inom GU arbetar för inkludering och tillgänglighet på olika sätt.

En annan fråga är att det tycks orsaka problem, både i studie- och lärmiljön, när det ges otydliga besked till studenterna. Emellanåt upplevs det förberedande materialet av kurslitteratur och information vara otillräckligt inför examinationerna. När de studerande därefter vänder sig till lärarna med frågor, får de svar som de inte upplever stämmer överens med tidigare given information eller det betyg de får. Denna otydlighet leder studenterna fel i såväl lärandeprocessen som examinationerna. Bedömargruppen uppmuntrar institutionen att arbeta fram en för alla kurser giltig och samlad strategi kring betygskriterier, för att undvika liknande problem i framtiden.

Aspekt 8: Genomförs kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen?

Bedömargruppen uppfattar att det kontinuerligt genomförs utvärderingar av föreliggande slag. Något som bedömargruppen uppmärksammat rör frågan om progression som vi menar behöver förtydligas. Och redan nu pågår diskussioner om detta. Förutom externa utvärderingar pågår även interna utvärderingar som ytterst syftar till att identifiera utvecklingsområden. Visionsdokumentet som bedömargruppen tagit del av är ett exempel på ett resultat av denna typ av arbetsprocesser. Samtidigt som bedömargruppen finner denna typ av utvärderingsarbete värdefullt är intrycket att det inte finns tillräckligt många kollegiala gemensamma ytor. Arbetet med utveckling framstår som något som framförallt sker inom ämnen och ibland av enskilda lärare. Bedömargruppen menar att det för att kunna driva utvecklingsarbete mer på djupet skulle ett mer tydligt kollegialt gemensamt grepp behöva tas kring allt från frågor som rör pedagogisk utveckling, synen på examinationer, till frågor om vad som kännetecknar religions- och teologistudier i Göteborg. I samtalen med lärarna framkommer att de flesta kursers framväxt

sker på enskilda lärares initiativ, även om dessa sedan genomgår centrala processer såsom personalmöten och på fakultetsnivån.

Detsamma gäller frågan om betygskriterier som också förutom i uppsatskurserna är upp till varje enskild lärare att hantera. Frågan om betygskriterier är ett exempel på en uppgift som kunde vinna på att ha mer central karaktär- då dessa nu tillkommer på enskilda lärares initiativ och då har olika karaktär. Ur bedömargruppens perspektiv stärker detta bilden av en förhållandevis solitär kollegial miljö. I denna typ av frågor borde ämnena i högre grad kunna lära av varandra och inte behöva uppfinna hjulet var för sig.

Ytterligare ett exempel på att var och en jobbar för sig eller bara med närmsta kollegor rör kursutbudet som går både online och på campus. Här kan kurser med samma inriktning och namn skilja sig åt väsentligt i fråga om kurslitteratur och upplägg. Det beror enligt lärarna på att det är olika lärarlag som håller i distanskursen och campuskursen. Här kunde en ökad kollegial avstämning och ökat samarbete generera både större effektivitet och säkrad kvalitet.

Här skulle bedömargruppen rekommendera uppmuntran att i ökad grad samarbeta över ämnesgränser, redan i tänket som föregår kursutvecklingsarbete. Bedömargruppen tror att reflektionen över att det teologiska kandidatprogrammet skulle behöva en mer kontinuerlig och systematisk utvärdering (som uppkom vid intervjuerna med institutionsledningen) kunde vara en konkret uppgift att samarbeta mer ämnesöverskridande kring.

Slutligen menar bedömargruppen att även om kursvärderingarna som bedömargruppen tagit del av har en tydlig struktur med tydliga rutiner, så framkommer i intervjuer med studenter och personal viss osäkerhet kring rutinerna för studentmedverkan i olika organ. Bedömargruppen rekommenderar att dessa rutiner ses över och förtydligas. Studentrepresentation bör exempelvis också finnas i de mindre ämnesgrupperna, något bedömargruppen uppfattar inte är fallet idag. Vi bedömer även att det är viktigt att en positiv och engagerande atmosfär skapas så att ett stort antal studerande blir delaktiga, vilket förhindrar att ett för stort ansvar bärs av enstaka aktiva studerande. Det garanterar också en större mångfald i engagemanget och variation i vilka åsikter som representeras och hörs.

Sammanfattning

Bedömargruppens sammanfattande uppfattning är att huvudområdet religionsvetenskap och teologi och teologiskt program vid humanistiska fakulteten håller en jämn och hög nivå. Den karaktäriseras av en genomtänkt struktur som garanterar vad som kan förväntas av områden med denna typ av intern bredd. Här kommer personalens höga och breda ämnesmässiga kompetens tydligt till uttryck. I samband med vår utvärdering har vi ändå gjort en del kritiska observationer. Möjligen kan dessa delvis sättas på pandemins konto. Det har tydligt framkommit att utbildningen blivit sämre av de omställningar som pandemin har påtvingat universiteten. Det oaktat ser vi orsak att lyfta upp vissa aspekter som vi rekommenderar att utbildningen fäster uppmärksamhet vid.

Utbildningen karaktäriseras ofta av klara processer för hur man arbetar och informerar studerande. Ändå kunde vi ett antal gånger notera att kommunikationen varierar eller brister på ett sätt som möjligen skapar osäkerhet bland studeranden och bidrar till att lärandeprocessen försvåras. Det kan handla om olika sätt bland lärarna att hantera betygskriterier, hur man återkopplar till studerandena, om relevansen av deras respons eller kursutvärdering, och osäkerhet om vilka riktlinjer som gäller eller vilka stödfunktioner som kan finnas. Problemet framstår inte som alarmerande men vi rekommenderar att man granskar det här närmare inom utbildningen. Frågor om kommunikation kan vara både subtila och komplexa men det är alltid värdefullt att ta den frågan på allvar.

Vi ser även att det finns vissa utvecklingsområden som man med fördel kunde ta sig an för att säkra kvaliteten ytterligare. Dels noterar vi frågan om med vilken bredd och tyngd man tar in forskningsmetodik som angelägen. Den är central i relation till frågan om undervisningens vetenskaplig grund men berör de facto även frågan om att sätta studenternas lärande i centrum. En annan aspekt gäller frågan om utbildningens relevans. Bedömagruppen vill lyfta fram att ett målinriktat och gemensamt arbete med utbildningens relevans kan vara värdefullt för att garantera utbildningens kvalitet i en tid då arbetslivs- och omvärldsrelevans får allt större betydelse. Hur kunde man inom lärarkåren tillsammans gå in och på nyskapande sätt samarbeta med externa aktörer och studeranden för att identifiera sätt att förstärka relevansen? Ett sådant arbete kommer i framtiden möjligen att bli mera centralt och det kan således bidra till att framöver stärka GU:s profil inom området nationellt sett.

Avslutningsvis, finns det en eller flera bakomliggande faktorer som har bidragit till att skapa de kritiska punkter vi noterat? Här reser vi frågan om bristande resurser spelar in och försvårar möjligheten att helt och genomgripande säkra kvalitet i utbildningen och utveckling. I vissa sammanhang kunde vi därtill skönja tendenser till en förhållandevis solitär kollegial miljö. Möjligen kunde det finnas skäl att även granska om ett utvidgat gemensamt utvecklingsarbete, ett förstärkt samarbete och kollegialitet kunde ha en positiv inverkan. Det här är sådana rekommendationer som vår utvärdering ger förhållandevis trots att vår utvärdering konkluderar att huvudområdet religionsvetenskap och teologi och teologiskt program vid humanistiska fakulteten håller hög nivå och möter kvalitetskriterierna.

Underlag till bedömagruppen

Bilaga 1

Program platsbesök, den 19/3 2021

Bilaga 2